

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

**Харківський державний університет
харчування та торгівлі**

**СИСТЕМНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
ЕКОНОМІЧНОЇ АКТИВНОСТІ
ТА СТАЛОГО РОЗВИТКУ
СУБ'ЄКТІВ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ
ДІЯЛЬНОСТІ**

Колективна монографія

**Харків
ХДУХТ
2020**

УДК 334.722:330.3-026.16(477)

С 40

Рецензенти:

д-р екон. наук, проф. Т. Д. Косова (м. Київ, Україна)

д-р екон. наук, проф. В. В. Богатирьова (м. Вітебськ, Республіка Білорусь)

Рекомендовано до друку вченою радою Харківського державного університету харчування та торгівлі, протокол № 9 від 19.02.2020 р.

Системне забезпечення економічної активності та сталого розвитку суб'єктів підприємницької діяльності: колективна монографія / За заг. ред. Н. Б. Кащенкої та Т. О. Ставерської; Харківський держ. ун-т харч. та торг. – Х. : Видавець Іванченко І. С., 2020. – 390 с.

ISBN 978-966-405-510-6

В колективній монографії відображено результати науково-дослідної роботи «Організаційно-методологічні аспекти удосконалення фінансових механізмів забезпечення сталого розвитку підприємств торгівлі (державний реєстраційний номер 0118U007223). Монографія представляє авторський підхід колективу науковців до вирішення актуальних питань системного забезпечення економічної активності та сталого розвитку суб'єктів підприємницької діяльності. Обґрунтовано концептуальні засади системного забезпечення активізації економічної діяльності та розвитку підприємницьких структур; здійснено моніторинг сучасних проблем їх економічного зростання; розвинуто підходи до удосконалення управлінського інструментарію та правового регулювання систем забезпечення економічної активності та сталого розвитку підприємств; визначено стратегічні орієнтири активізації економічної діяльності та розвитку суб'єктів підприємницької діяльності.

Призначена для науковців, викладачів, керівників і фахівців підприємств, студентів економічних спеціальностей закладів вищої освіти.

УДК 334.722:330.3-026.16(477)

© Харківський державний університет харчування та торгівлі, 2020

© Авторський колектив, 2020

© Видавець Іванченко І.С., 2020

ISBN 978-966-405-510-6

3.7. Формування управлінської звітності в системі бухгалтерського обліку підприємств ресторанного господарства (<i>Топоркова О.В., Ільченко М.О., Янчева І.В.</i>).....	255
---	-----

Розділ 4

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМНИЦЬКИХ СТРУКТУР В КОНТЕКСТІ ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ ЦІЛЕЙ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

4.1. Модель нормативно-правового регулювання екологічної політики України в умовах сталого розвитку (<i>Ковалевська Н.С., Нестеренко І.В., Лопін А.О.</i>).....	284
4.2. Ретроспектива правової регламентації імплементації цілей та принципів сталого розвитку (<i>Ставерська Т.О.</i>).....	296

Розділ 5

СТРАТЕГІЧНІ ОРІЄНТИРИ АКТИВІЗАЦІЇ ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТА РОЗВИТКУ СУБ'ЄКТІВ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

5.1. Стратегічна оцінка можливостей адаптації до змін зовнішнього середовища підприємств торгівлі (<i>Жулякова О.В.</i>).....	314
5.2. Імплементация цілей сталого розвитку в Україні: підсумки та перспективи (<i>Бігдан І.А.</i>).....	336
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	352
ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ.....	379

4.2. Ретроспектива правової регламентації імплементації цілей та принципів сталого розвитку

УДК 340.111.5:330.34(477)

© Ставерська Т.О.

© Staverska T.

Retrospective of legal regulation of implementation of goals and principles of sustainable development

***Анотація.** У роботі виокремлено основні етапи та події з формування, регламентації та імплементації Концепції сталого розвитку на міжнародному рівні та в Україні. Проведено ретроспективний аналіз правової регламентації імплементації концептуального забезпечення сталого розвитку України, який довів її недостатню ефективність, а також відсутність чинної законодавчої концептуалізації механізму державного регулювання сталого розвитку країни. Визначено пріоритетні вектори нормативно-правового регламентування збалансованого соціо-еколого-економічного розвитку України.*

***Ключові слова:** сталий розвиток, цілі сталого розвитку, збалансований соціо-еколого-економічний розвиток, Концепція сталого розвитку, нормативно-правове регламентування.*

***Abstract.** The paper highlights the main stages and events in the formation, regulation and implementation of the Concept of Sustainable Development at the international level and in Ukraine. A retrospective analysis of the legal regulation of the implementation of the conceptual support of sustainable development of Ukraine, which proved its lack of effectiveness, as well as the lack of current legislative conceptualization of the mechanism of state regulation of sustainable development of the country. The priority vectors of normative-legal regulation of balanced socio-ecological-economic development of Ukraine are determined.*

Keywords: *sustainable development, goals of sustainable development, balanced socio-ecological and economic development, the concept of sustainable development, legal regulation.*

В сучасній світовій соціально-економічній теорії та практиці Концепція сталого розвитку розглядається як стратегія вирішення проблем збереження й відтворення навколишнього природного середовища і забезпечення високого рівня життя населення планети. Витоки цієї концепції сягають досліджень Римського клубу, які здійснюються з початку 70-х років ХХ ст. Результатом цих досліджень була система ідей і концепцій, яка отримала назву «нового гуманізму», на основі якого виникла Концепція сталого розвитку [1, с. 350]. Ряд теоретиків і прихильників сталого розвитку вважають його найперспективнішою ідеологією ХХІ ст., яка, із поглибленням наукової обґрунтованості, поступово витісняє усі наявні світоглядні ідеології, як такі, що є фрагментарними, неспроможними забезпечити збалансований розвиток цивілізації.

За останні декілька десятиріч різними організаціями ООН було розроблено і проголошено низку концепцій глобального розвитку, спрямованих на подолання кризових явищ.

У Декларації першої конференції ООН з проблем довкілля (Стокгольм, 1972 р.) було зазначено зв'язок економічного і соціального розвитку з проблемами навколишнього середовища. Вперше включено до міжнародного порядку денного питання про взаємозв'язок між економічним розвитком і погіршенням стану навколишнього середовища. Прийнято Декларацію Конференції ООН з проблем навколишнього середовища, яка містила 26 принципів і план дій з 109 пунктів. У принципах вперше було наведено перелік законів з природоохоронної діяльності на державному та міжурядовому рівнях. Конференція в Стокгольмі поклала початок розвитку природоохоронної політики на державному рівні, а також природоохоронного руху в світовому масштабі.

У жовтні 1982 р. на черговому засіданні Генеральної асамблеї ООН біло прийнято Всесвітню Хартію природи (The World Charter of Nature Defense), в якій проголошується ряд

принципів збереження природи, відповідно до яких будь-яка діяльність людини, що впливає на природу, має бути керованою і оціненою. У першому з принципів Хартії сказано: «Природу необхідно поважати і не порушувати її основні процеси».

У 1983 р. з ініціативи генерального секретаря ООН було створено Міжнародну комісію з питань навколишнього природного середовища і розвитку (МКНСР – World Commission on Environment and Development WCED) на чолі з Прем'єр-міністром Норвегії Г. Х. Брундтланд. До завдань МКНСР входить розроблення основних принципів, показників збалансованого розвитку, а також глобальної еколого-економічної програми дій. У 1986 р. комісія підготувала доповідь «Наше спільне майбутнє» («Our common future»), яку було подано на 42-ту сесію ООН (1987 р.). У доповіді було представлено нову концепцію збалансованого розвитку як альтернативи розвитку, що базується на необмеженому економічному зростанні. Вперше точно визначено поняття збалансованого розвитку – як розвитку, за якого нинішні покоління задовольняють свої потреби, при цьому не ставлячи під загрозу можливість задовольняти потреби майбутніх поколінь [2, с. 626]. У 1990 р. Міжнародна спілка природи спільно з програмою ООН з навколишнього середовища та Всесвітнім фондом дикої природи розробила стратегію збалансованого життя «Турбота про Землю». У цій стратегії сталий розвиток розглядається «як поліпшення якості життя в межах потенційної місткості екосистем, що забезпечують життєдіяльність» [3, с. 10.].

У 1992 р. у Ріо-де-Жанейро на конференції ООН з проблем навколишнього природного середовища і розвитку було ухвалено багато важливих документів із регламентації всесвітніх орієнтирів розвитку, у тому числі – «Порядок денний на XXI століття» [4], у рамках якої було проголошено нову концепцію розвитку. У «Порядку денному на XXI століття» (Agenda 21), що розглядався в якості програми всесвітнього співробітництва, сталий розвиток пов'язується з гармонічним досягненням наступних цілей:

– високої якості навколишнього середовища і здорової економіки для всіх народів світу,
– задоволенні потреб людей і збереженні сталого розвитку протягом тривалого періоду [5].

Згідно «Порядку денному на XXI століття», кожній країні було рекомендовано розробити національну стратегію збалансованого розвитку з урахуванням необхідних природоохоронних заходів. Декларація Ріо-де-Жанейро щодо навколишнього середовища та розвитку складається з 27 принципів, які спрямовані на визначення нового, справедливого, глобального партнерства завдяки створенню інших рівнів співробітництва між державами, ключовими секторами суспільства та громадянами. Ця декларація і сьогодні залишається ключовим документом у галузі природоохоронної діяльності та впровадження збалансованого розвитку. Agenda 21 рекомендує кожній країні розробити національну стратегію збалансованого розвитку з урахуванням необхідних природоохоронних заходів.

7–25 квітня 1997 р. у Нью-Йорку відбулася V сесія Комісії ООН зі збалансованого розвитку (КЗР), в рамках якої було проведено переговори керівників урядів щодо документів, які були прийняті під час Зустрічі на вищому рівні «Планета Земля» («Ріо+5»). Висновки сесії були невтішними: «глобальний стан навколишнього середовища продовжує погіршуватися ... і серйозні екологічні проблеми, як і раніше, глибоко вбудовані в соціально-економічну структуру країн в усіх регіонах» [5]. Було зазначено, що брати участь у розробленні та впровадженні стратегії збалансованого розвитку мають усі сектори суспільства. Сесія зобов'язала всі країни сформулювати і розробити до 2002 року національні стратегії збалансованого розвитку, що відображатимуть внесок і обов'язки всіх заінтересованих сторін.

Важливе значення у забезпеченні сталого розвитку має Кіотський протокол, підписаний 11 грудня 1997 р. як додатковий документ до Рамкової конвенції ООН зі змін клімату, підписаної 1992 р. на міжнародній конференції в Ріо-де-Жанейро. Конвенція набрала силу у 1994 р., сам Кіотський

протокол почав діяти з 16 лютого 2005 р. На сьогоднішній день підписала та ратифікувала протокол 191 країна, в тому числі більшість промислово розвинутих країн, крім США, які підписали, але не ратифікували угоду. Було узгоджено, що країни-учасниці зобов'язані зменшити середньорічні обсяги викидів парникових газів в період 2008-2012 рр. в середньому на 5,2 % (у порівнянні з 1990 р.). Окреме зобов'язання щодо їх зниження взяли Японія – на 6 %, США – на 7 % та ЄС – на 8 % (північні країни ЄС зобов'язались досягти максимального пониження – на 28 %).

Досить важливим з точки зору стимулювання сталого розвитку були рішення, прийняті на Міжнародній конференції з фінансування розвитку (International Conference on Financing for Development). Конференція проходила у Монтерреї (Мексика) 18-22 березня 2002 р. Глави держав і урядів країн світу, відзначаючи дефіцит ресурсів, закликали досягти інтернаціонально погоджених цілей розвитку, у тому числі тих, що містяться в Цілях Тисячоліття. Для цього вони запропонували використовувати такі інструменти: податкові важелі, інвестиції в економічну і соціальну інфраструктуру, розвиток ринків капіталу через банківські системи, проводити розсудливу бюджетну і грошову політику. Також зменшувати вплив інфляції, сприяти високим нормам економічного зростання, повній зайнятості, викоріненню бідності, ціновій стабільності [6].

Наступний саміт ООН зі сталого розвитку, що отримав назву «Ріо +10», відбувся у 2002 році в Йоганнесбурзі. На цій зустрічі на вищому рівні підбивалися підсумки реалізації принципів концепції за минулі роки. Ще через 10 років, у червні 2012 року, в Ріо-де-Жанейро (Бразилія) пройшла чергова Конференція ООН зі сталого розвитку «Ріо +20», в якій взяли участь 135 глав держав і урядів. Учасники саміту підвели підсумок 20-річної роботи, а також обговорили проблеми «зеленої» економіки, сталого розвитку та викорінення бідності.

Останньою регламентною подією із імплементації концепції збалансованого розвитку став Саміт зі сталого розвитку у рамках LXX сесії Генеральної Асамблеї ООН, який

відбувся 25-27 вересня 2015 р. у Нью-Йорку. Основні темою для обговорення став Порядок денний «Період після 2015 року» і документ «Цілі сталого розвитку». Основними елементами для Порядку денного було визначено – гідність, люди, процвітання, планета, справедливість і партнерство. Новий Порядок денний передбачає до 2030 року викоринити злиденність і повсюдно сприяти економічному процвітання, соціальному розвитку, охороні довкілля. Затверджені на Саміті цілі сталого розвитку є комплексними, взаємопов’язаними і неподільними цілями людства і демонструють всевітній характер. 17 Цілей та 169 проміжних завдань націлені на усунення основних системних перешкод на шляху до сталого розвитку, у тому числі нерівності, нестійкого споживання і виробництва, відсутності належної інфраструктури та гідної роботи (рис. 1).

Рис. 1. Цілі сталого розвитку [8]

Цілі є універсальними для застосування як у розвинених країнах, так і в тих, що розвиваються. Очікується, що уряди на їх основі сформулюють національні плани дій, політик та ініціатив, що відображатимуть різні реалії та можливості, які є характерними для цих країн. Хоча в першу чергу ЦСР адресовані до урядів, вони спроектовані таким чином, щоб охопити широкий спектр організацій та окреслити в межах

спільної стратегії пріоритети та прагнення на підтримку зусиль у напрямку сталого розвитку [9].

Основні етапи та події з формування, регламентації та імплементації Концепції сталого розвитку на міжнародному рівні наведено в табл. 1.

У кожної країни свій шлях забезпечення сталого розвитку. В одних цей шлях тільки починається, у інших вже розпочався, треті вже стали на шлях сталого економічного розвитку (США, Японія, країни Європейського Союзу) [10]. Існує багато і таких країн, яким не до сталого розвитку і вони його не сприймають. На перше місце вони ставлять одну стратегічну мету – вижити. Саме такі країни провокують загрози, що поширюються до інших держав та їхніх регіонів. Досягти сталого розвитку регіонів надзвичайно важко, адже близьке сусідство з іншими державами формує загрозу екологічної небезпеки, а глобалізація, що стрімко набрала обертів, сприяє утворенню та загостренню економічних та соціальних небезпек, що зрештою торкаються регіонального розвитку.

Як зазначалося раніше, на V сесії Комісії ООН зі збалансованого розвитку було ухвалено зобов'язати всі країни сформулювати і розробити до 2002 року національні стратегії збалансованого розвитку. Національна парадигма сталого розвитку має орієнтувати на формування системи концентрованих, науково обґрунтованих та легалізованих уявлень про цілі, пріоритети, зміст, способи й засоби ресурсоефективної господарської діяльності держави. До основних стратегічних засад формування національної моделі сталого розвитку слід віднести:

- визначення цілей, завдань, шляхів розвитку суспільства, задоволення його екологічних потреб;

- організацію діяльності суспільства з виконання прийнятих цілей і програм;

- розподіл матеріальних і екокультурних цінностей;

- узгодження різноманітних інтересів держави й соціальних спільнот;

- розроблення стандартів і законів поведінки в суспільстві;

Таблиця 1 – Еволюція створення та імплементації концепції сталого розвитку

Рік, місце події	Ініціатор	Подія (документ)
1	2	3
Червень 1972 р., Стокгольм, Швеція	I Конференція ООН з проблем довкілля	У міжнародному порядку денному – питання про взаємозв'язок між економічним розвитком і погіршенням стану навколишнього середовища. Прийнято Декларацію Конференції ООН з проблем навколишнього середовища (містить 26 принципів і план дій з 109 пунктів). У принципах наведено перелік законів з природоохоронної діяльності на державному та міжурядовому рівнях.
Грудень 1972 р.	ООН	Створено Програму ООН з навколишнього середовища (ЮНЕП – United Nations Environmental Program UNEP), яка залишається й сьогодні провідною установою у світі з проблем навколишнього середовища. Представлена також і в Україні.
1979 р., Бонн Німеччина	Боннська угода	Встановлено правила розрахунку викидів шкідливих газів, схему торгівлі квотами на викиди між державами
Жовтень 1982 р.	Засідання Генеральної асамблеї ООН	Прийнято Всесвітню Хартію природи (The World Charter of Nature Defense), в якій проголошується ряд принципів збереження природи, відповідно до яких будь-яка діяльність людини, що впливає на природу, має бути керованою і оціненою.
1983 р.	Генеральна Асамблея ООН	Створення Міжнародної комісії з навколишнього середовища і розвитку (МКНСР – World Commission on Environment and Development WCED) – розроблення основних принципів, показників збалансованого розвитку та глобальної еколого-економічної програми дій.
1987 р.	Міжнародна комісія з навколишнього середовища (WCED)	Доповідь «Наше спільне майбутнє» («Our common future»). Представлено нову концепцію збалансованого розвитку як альтернативи розвитку, що базується на необмеженому економічному зростанні. Визначено поняття сталого розвитку
1990 р.	Робоча група МКНСР	Проведено розрахунки стосовно заморожування «шкідливих викидів» (парникових газів).

Продовження таблиці 1

1	2	3
1992 р., Ріо-де-Жанейро, Бразилія	II Конференція ООН з питань природного середовища та розвитку – «Саміт Землі»	Підсумкові документи: – Декларація Ріо-де-Жанейро щодо навколишнього середовища та розвитку; – Порядок денний на XXI століття; – Рамкова конвенція ООН щодо змін клімату; – Конвенція щодо збереження біологічного різноманіття; – Декларація щодо напрямку розвитку, охорони та використання лісів.
1997 р., Нью-Йорк, США	Спеціальна сесія Генеральної Асамблеї ООН «Планета Земля»+5	Огляд та оцінка реалізації Порядку денного на XXI століття (у рамках сесії – Форум «Ріо+5» та V сесія Комісії ООН зі збалансованого розвитку).
13–19 березня 1997 р., Ріо-де-Жанейро, Бразилія	Форум «Ріо+5»	Форум дав багатьом неурядовим організаціям можливість обговорити й вирішити, як питання впровадження збалансованого розвитку втілити з порядку денного у конкретні дії.
7–25 квітня 1997 р., Нью-Йорк, США	V сесія Комісії ООН зі збалансованого розвитку (КЗР)	Оцінка документів та ухвал, які були прийняті під час Зустрічі на вищому рівні «Планета Земля» («Ріо+5»). Визначено, що брати участь у розробленні та впровадженні стратегії збалансованого розвитку мають усі сектори суспільства. Сесія зобов'язала всі країни сформулювати і розробити до 2002 року національні стратегії збалансованого розвитку, що відображатимуть внесок і обов'язки всіх заінтересованих сторін
11 грудня 1997 р., Японія, Кіото	ООН	Додатковий документ до Рамкової конвенції ООН зі змін клімату, підписаної 1992 р. на міжнародній конференції в Ріо-де-Жанейро. Конвенція набрала силу у 1994 р. Кіотський протокол почав діяти з 16 лютого 2005 р.

Продовження таблиці 1

1	2	3
2002 р., ПАР, Йоганнесбург	Всесвітній саміт ООН щодо сталого розвитку	Проведено оцінку результатів з виконання зобов'язань, взятих країнами в 1992 та 1997 рр. За підсумками саміту було прийнято два документи: – Йоганнесбурзька декларація зі збалансованого розвитку; – План виконання рішень Порядку денного на XXI століття із визначенням пріоритетів діяльності. Основний пріоритет – соціальним проблемам збалансованого розвитку: подоланню бідності, розвитку охорони здоров'я, санітарії, забезпеченню чистою питною водою та ін. Висунуто нові проблеми – торгівля, глобалізація та фінансування збалансованого розвитку. У декларації сформульовано основні завдання для досягнення збалансованого розвитку: подолання бідності; зміна моделей споживання; охорона і раціональне використання природної ресурсної бази.
4 лютого 2004 р.	ООН, Верховна Рада України	Україна ратифікувала Кіотський договір
2012 р.	ООН	Кіотський протокол продовжено до 2020 р.
25-27 вересня 2015 р., Нью-Йорк, США	Саміт зі сталого розвитку у рамках LXX сесії Генеральної Асамблеї ООН	Основні теми для обговорення – Порядок денний «Період після 2015 року» і документ «Цілі сталого розвитку». Основні елементи для Порядку денного: гідність, люди, процвітання, планета, справедливість і партнерство. Визначено 5 рушійних елементів: інтеграція, універсальність, права людини, рівність та розвиток. Новий Порядок денний передбачає до 2030 року викоринити злиденність і повсюдно сприяти економічному процвітання, соціальному розвитку, охороні довкілля. Комплексні, взаємопов'язані і неподільні 17 цілей сталого розвитку є цілями людства і демонструють всесвітній характер. Цілі та 169 проміжних завдань націлені на усунення основних системних перешкод на шляху до сталого розвитку, у тому числі нерівності, нестійкого споживання і виробництва, відсутності належної інфраструктури та гідної роботи. Підсумкові документи: декларація, цілі сталого розвитку і цільові завдання, засоби здійснення та глобальне партнерство з метою сталого розвитку, наступні заходи та огляд здійснення.

- забезпечення внутрішньої й зовнішньої безпеки і стабільності політичного ладу;
- формування суспільної свідомості;
- контроль за дотриманням законів, припинення дій, що порушують загальноприйняті екологічні норми [11].

Концепт сталого розвитку повинен розроблятися на принципах забезпечення екосистемної цілісності та інтегрованого управління, в основі яких є динамічний процес ефективного використання ресурсів, на засадах гармонізації соціальних, економічних та екологічних інтересів [11].

Механізм державного регулювання сталого розвитку є єдиною складною системою взаємопов'язаних елементів, що формується на основі причинно-наслідкових залежностей цілеспрямованого організуючого, координуючого і регулюючого впливу держави на систему сталого розвитку, шляхом застосування методів важелів та інструментів впливу, і включає: нормативно-правовий, організаційно-управлінський, фінансово-економічний та інформаційний механізм, та реалізується на різних рівнях управління [12].

На думку Ш. А. Омарова, механізм державної регламентації та регулювання сталого розвитку країни ґрунтується на таких базових блоках: законодавча база; організаційна база; суспільно-громадянська база (рис. 2).

Україна бере активну участь у міжнародному співробітництві з питань імплементації концепту сталого розвитку, охорони навколишнього середовища, протидії глобальній зміні клімату. Наша країна є членом Ради ООН з прав людини, Економічної і Соціальної Ради, бере участь у діяльності Європейської економічної комісії ООН, спрямованій на зміцнення регіонального співробітництва у сфері енергетики, транспорту, екології, а також співпрацює з Форумом ООН з лісів та Комісією зі сталого розвитку ООН.

Парадигма сталого (збалансованого) розвитку реалізовувалася в Україні шляхом імплементації у національну нормативно-правову базу положень Порядку денного на XXI сторіччя й рішень Всесвітніх самітів зі сталого (збалансованого) розвитку та шляхом приєднання до нових та

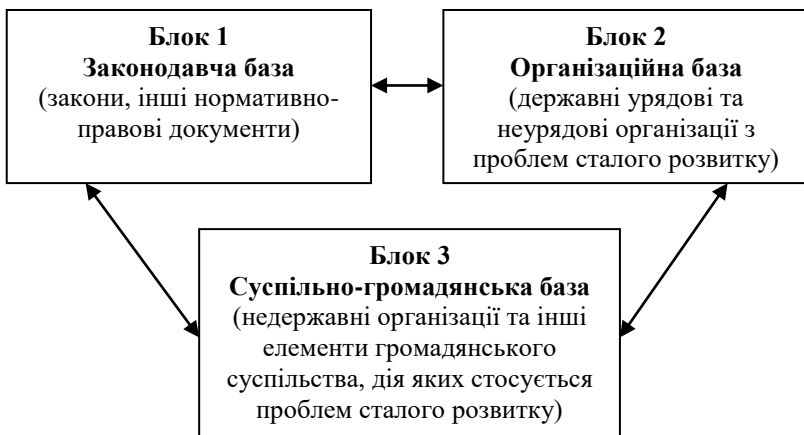

Рис. 2. Елементи механізму державного регулювання сталого розвитку країни [13, с. 86]

виконання діючих міжнародних угод з цього питання [5, с. 154].

Постановою КМУ № 1123 від 08.10.93 року було створено національну комісію сталого розвитку України при КМУ, яка у 2003 році була ліквідована, а натомість була створена Національна комісія зі сталого розвитку при Президентові України. Постановою КМУ № 997 від 16.09.09 р., було створено Національну раду із сталого розвитку України [14]. У межах переходу до збалансованого соціо-еколого-економічного розвитку в Україні було оновлено ряд нормативно-правових актів задля імплементації цілей й принципів сталого розвитку. Окремі нормативно-правові акти та їх коротка характеристика наведені в таблиці 2.

Ретроспективний аналіз правової регламентації імплементації концептуального забезпечення сталого розвитку України довів її недостатню ефективність, а також відсутність чинної законодавчої концептуалізації механізму державного регулювання сталого розвитку країни. Незважаючи на багаторазові спроби створення Проектів Концепцій сталого розвитку, правова регламентація не отримала належного законодавчого втілення, а прийняті на найвищому міжнародно-

Таблиця 2 – Нормативно-правові акти, спрямовані на імплементацію цілей й принципів сталого розвитку в Україні [15, с. 865]

№	Назва закону	Мета
1	2	3
1	Закон України «Про основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2020 року», від 21 грудня 2010 року № 2818-VI	Стабілізація і поліпшення стану навколишнього природного середовища України шляхом інтеграції екологічної політики до соціально-економічного розвитку України для гарантування екологічно безпечного природного середовища для життя і здоров'я населення, впровадження екологічно збалансованої системи природокористування та збереження природних екосистем.
2	Закон України «Про екологічний аудит», (ВВР), 2004, № 45, ст. 500.	Визначає основні правові та організаційні засади здійснення екологічного аудиту і спрямований на підвищення екологічної обґрунтованості та ефективності діяльності суб'єктів господарювання.
3	Закон України «Про основи національної безпеки України», (ВВР), 2003, № 39, ст. 351 (із змінами)	Визначає основні засади державної політики, спрямованої на захист національних інтересів і гарантування в Україні безпеки особи, суспільства і держави від зовнішніх і внутрішніх загроз в усіх сферах життєдіяльності.
4.	Лісовий кодекс України, 21.01.94 р., № 3852-ХІІ	Забезпечує охорону, відтворення та стале використання лісових ресурсів з урахуванням екологічних, економічних і соціальних та інших інтересів суспільства.
5.	Кодекс України про надра, 27.07.94 р., № 132/94-ВР	Регулює гірничі відносини з метою забезпечення раціонального, комплексного використання надр для задоволення потреб у мінеральній сировині та інших потреб суспільного виробництва, охорони надр, гарантування при користуванні надрами безпеки людей, майна та навколишнього природного середовища.

Продовження таблиці 2

1	2	3
6.	Водний кодекс України, 06.06.95 р., № 213/95-ВР	Регламентує раціональне водокористування
7.	Земельний кодекс України, 25.10.2001 р., № 2768-III	Регулює економічне стимулювання раціонального використання на охорони земель.
8.	Повітряний кодекс України від 19.05.2011 р., № 3393-VI	Регулює діяльність в галузі авіації та використання повітряного простору України
9.	Постанова КМУ від 16.12.2004., № 1691 «Про затвердження сталого розвитку регіону видобування та первинної переробки уранової сировини на 2006-2030 роки»	Метою програми є забезпечення повноцінного життєвого середовища мешканців краю на основі соціального, економічного і екологічного збалансованого розвитку шляхом раціонального використання ресурсів (природних, трудових, виробничих, науково-технічних, інтелектуальних тощо), технологічного переоснащення і реструктуризації підприємств, удосконалення соціальної, виробничої, транспортної, комунікаційно-інформаційної, інженерної, екологічної інфраструктури, поліпшення умов проживання, відпочинку та оздоровлення, збереження і збагачення біологічного розмаїття та культурної спадщини.
10.	Концепція сталого розвитку населених пунктів, затв. Постановою ВРУ від 24.12.99., № 1359-XIV	Є основою для розробки нормативно-правових актів, програм та проєктів щодо регулювання планування і забудови, стимулювання інвестиційної діяльності, вдосконалення податкової політики, наповнення і раціонального використання місцевих бюджетів для забезпечення соціально-економічного розвитку населених пунктів.

му рівні документи так і не були повністю відображені в державній політиці, національних програмах, економічній практиці. У кожному з проектів Концепцій сталого розвитку було напрацьовано положення забезпечення сталого розвитку, але вони, з різних причин, не були затверджені на законодавчому рівні (табл. 3).

Таблиця 3 – Проекти Концепцій сталого розвитку України

Запропонований офіційний документ	Ініціатори (розробники)	Результат
1. Проект Закону «Про Концепцію сталого розвитку України» від 25.04.2001 р. № 3234	Ю.І. Єхануров, Кабінет Міністрів України	Не прийнято Верховною Радою України (не набрав голосів)
2. Проект Закону «Про Концепцію сталого розвитку України» від 19.12.2001 р. № 3234-1	Ю.І. Єхануров, Кабінет Міністрів України; Ю.І. Самойленко, В.Б. Хазан – народні депутати України	Не прийнято Верховною Радою України (не набрав голосів)
3. Проект Постанови Верховної Ради України «Про Концепцію переходу України до сталого розвитку» від 02.07.2004 р. № 5749	В.І. Ландик, С.В. Семенець, Т.М. Яхєєва – народні депутати України	Питання розглянуто, проект не підтримано
4. Проект Концепції переходу України до сталого розвитку, 2006 р.	Інститут проблем природокористування та екології НАН України; Інститут проблем ринку і економіко-екологічних досліджень НАНУ	Направлено до Верховної Ради України, Кабінету Міністрів України. Не дійшов до стадії проектів
5. Проект Концепції переходу України до сталого розвитку, 2012 р.	Інститут географії НАНУ; Інститут проблем ринку та економіко-екологічних досліджень НАНУ; Інститут проблем природокористування та екології НАНУ; НДІ сталого розвитку та природокористування НАНУ; Українське товариство охорони природи; Всеукраїнська екологічна ліга та інші установи	Направлено до Кабінету Міністрів України. Не дійшов до стадії проектів

У проєкті НАН України 2012 року наведено Національну парадигму (Концепцію) сталого розвитку України, в якій було запропоновано сформувати модель сталого розвитку із включенням таких основних положень (рис. 3):

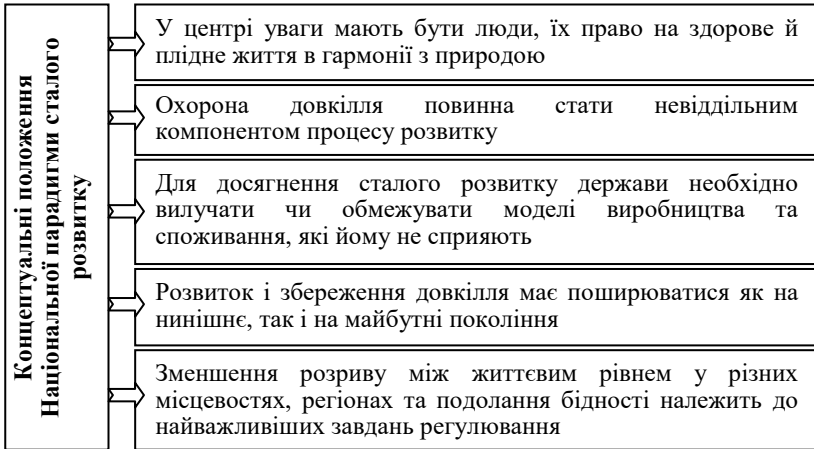

Рис. 3. Концептуальні положення проєкту Національної парадигми (Концепції) сталого розвитку

Важливою подією нормативно-правової регламентації імплементації засад сталого розвитку став Указ президента «Про Стратегію сталого розвитку «Україна – 2020» від 12.01.2015 року [16]. Стратегія сталого розвитку України на період до 2020 року визначає цілі та показники їх досягнення, а також напрямки і пріоритети розвитку країни. Метою реформ, незважаючи на задекларовану мету, визначено досягнення європейських стандартів життя та гідного місця Україні в світі. «Стратегія–2020» включає в себе 62 реформи. З них пріоритетними визначені 8 реформ та 2 програми. У якості першочергових визначені:

- реформа системи національної безпеки і оборони;
- оновлення влади та антикорупційна реформа;
- реформа судової та правоохоронної системи;
- децентралізація та реформа державного управління;

- дерегуляція та розвиток підприємництва;
- реформа системи охорони здоров'я і податкова реформа.

Пріоритетними визначено дві програми – енергонезалежності та популяризації України у світі й просування інтересів держави у світовому інформаційному просторі [15, с. 867].

За результатами дослідження особливості сучасного стратегічного планування сталого розвитку в Україні відповідно до «Стратегії сталого розвитку «Україна-2020», координації глобальних ЦСР цілей сталого розвитку і цілей Стратегії (за векторами розвитку, безпеки, відповідальності та гордості) та інших нормативно-законодавчих й планових документів було виявлено, що лише трохи більше 60 % завдань глобальних цілей сталого розвитку відображені в державних стратегічних документах і відповідних реформах. [17]. Як зазначає професор Бурик З.М., «тактичних рішень для їх практичного досягнення у Стратегії не запропоновано. Окремі показники є амбітними, але, з точки зору існуючих економічних реалій, практично недосяжними... Незважаючи на особливу гостроту екологічних, економічних і соціальних проблем, «Стратегія сталого розвитку «Україна – 2020» не отримала раціонального продовження, – на даний час не виконано жодного із заявлених пунктів. Відповідно, ця Стратегія може бути охарактеризована як політичний маніфест» [18, с. 40].

Міністерство економічного розвитку і торгівлі України ініціювало та протягом 2016 року координувало інклюзивний процес обговорення ЦСР за такими групами:

- справедливий соціальний розвиток;
- стале економічне зростання та зайнятість;
- ефективне, підзвітне та всеохоплююче управління і справедливість для всіх;
- екологічна рівновага та розбудова стійкості.

Для встановлення стратегічних рамок національного розвитку України на період до 2030 року на засадах принципу «Нікого не залишити осторонь» було започатковано інклюзивний процес адаптації ЦСР. До відкритого процесу встановлення національних завдань ЦСР було залучено понад 800 провідних фахівців у тематичних сферах ЦСР, що мало

забезпечити об'єктивність оцінок. Пропозиції щодо цілей сталого розвитку України надали представники міністерств та відомств, урядових установ, агентств ООН в Україні, міжнародних організацій, бізнесспільноти, експертного середовища, громадських організацій (насамперед таких, які представляють інтереси найбільш вразливих груп населення) та громадянського суспільства. Ця робота відбувалась за підтримки всіх агентств системи ООН в Україні (у тому числі Програми розвитку ООН в Україні, яка виконувала функції секретаріату), Програми зеленої економіки, що реалізується Німецьким товариством міжнародного співробітництва (GIZ) за дорученням Федерального міністерства економічного розвитку та співробітництва Німеччини та спільно з Інститутом демографії та соціальних досліджень ім. М.В. Птухи Національної академії наук України. Результатом інклюзивного процесу адаптації ЦСР для України стала доповідь, яка надає орієнтири розвитку України до 2030 року [19]. Кожну глобальну ціль було розглянуто з урахуванням специфіки національного розвитку. Протягом 2016 року в Україні було проведено низку національних та регіональних консультацій, за результатами яких можна зробити висновок, що національні ЦСР слугуватимуть основою для інтеграції зусиль, спрямованих на забезпечення економічного зростання, соціальної справедливості та раціонального природокористування в єдиній керованій державою системі – *socially&ecologically&economic*.

В умовах стійкого прагнення України до повноправного членства у міжнародному середовищі, задля забезпечення макроекономічної стабільності, економічного зростання, екологічної безпеки держави та соціальної захищеності її громадян, необхідними є реалізація пріоритетних завдань, дотримання ключових індикаторів «Стратегії сталого розвитку «Україна-2020» та імплементація цілей сталого розвитку на 2016-2030 роки шляхом реалізації нових програм і проєктів, якісних перетворень у соціальній, економічній та екологічній складових збалансованого розвитку нашої держави на підставі досконалого та ефективно діючого нормативно-правового регламентування.

Серія : Економічна. 2014. Вип. 44. С. 61-65.

2. Гриппа О. В. Облік витрат виробництва за місцями виникнення та центрами відповідальності. *Економічні науки. Серія : Облік і фінанси*. 2010. Вип. 7(1). С. 375-382.

3. Джеймс Джон Р., Болдуин Дэн М. М. Управление рестораном. Проспект, 2008. 440 с.

4. Дворніченко О. С. Управлінська звітність у процесі обліково-аналітичного забезпечення управління за збалансованою системою показників. *Формування ринкових відносин в Україні*. 2012. № 11. С. 67-71.

5. Русин О. В. Управлінський облік: необхідність та проблеми впровадження. *Удосконалення обліку, аналізу, аудиту і звітності у сучасних умовах глобалізаційних процесів у світовій економіці*. Уж. : УжНУ, 2010. С. 263-265.

6. Король С. Я. Управлінська звітність: сутність і алгоритм формування. *Бізнес Інформ*. 2014. № 7. С. 325-331.

7. Лунякіна Л. В., Ярошенко А. С. Фінансова звітність як елемент формування інформаційного середовища. *Молодіжний економічний дайджест*. 2014. № 1(1). С. 114-118.

8. Харченко О. Н., Самусенко С. А. Методологические аспекты учета затрат и калькулирования себестоимости продукции при переходе на МСФО. *Международный бухгалтерский учет*. 2007. № 3. С. 25-29.

9. Осмятченко В., Матюха М. Електронне документування у бухгалтерському обліку. *Вісник Київського національного торговельно-економічного університету*. 2013. № 2. С. 98-108.

До розділу 4

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМНИЦЬКИХ СТРУКТУР В КОНТЕКСТІ ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ ЦІЛЕЙ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Підрозділ 4.1.

1. Natural Capital Accounting: Overview and Progress in the European Union. URL: https://ec.europa.eu/environment/nature/capital_accounting/pdf/MAES_INCA_2018_report_FINAL-fpub.pdf.

2. Облікова політика : навч. посіб. / за заг. ред. Г.М. Давидова. 2-ге вид., перероб. і доп. Кропивницький: ПП «Ексклюзив-Систем», 2017. 362 с.

3. Лепетан І. М. Передумови виникнення та ведення екологічного обліку. *Агросвіт*. 2018. № 12. С. 48-55.

4. Костюк У. З., Негрич І. М. Перспективи впровадження екологізації бухгалтерського обліку: необоротні активи. *Причорноморські економічні студії*. 2019. Вип. 41. С. 198-202.

5. Havinga I. Overview of the Natural Capital Accounting and the Valuation of Ecosystem Services project. URL: https://seea.un.org/sites/seea.un.org/files/Presentations/Inception_Mission/China/03._overview_of_the_natural_capital_accounting_and_valuation_of_ecosystem_services_project_v1.pdf.

6. Josiah M. Being P. Class Lecture Notes on Environmental Accounting Framework, Igbinedion University Okada. 2017. URL: <https://seahipaj.org/journals-ci/dec-2017/IJBLR/full/IJBLR-D-8-2017.pdf>.

7. Cho C. H., Patten D.M. Green Accounting: Reflections from a CSR and Environmental Disclosure Perspective. *Critical Perspectives on Accounting*. 2013. № 24. Pp. 443-447.

8. Schneider A. Reflexivity in Sustainability Accounting and Management: Transcending the Economic Focus of Corporate Sustainability. *Journal of Business Ethics*. 2015. № 127. Pp. 525-536.

Підрозділ 4.2.

1. Домарадзька Г.С., Фурман М.Б. Реалізація «Концепції сталого розвитку» в Україні як передумова ефективної інтеграції в світову економіку. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку*. 2012. № 748. С. 350–356. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/VNULPM_2012_748_52

2. Майєр Дж. М., Раух Дж. Е., Філіпенко А. Основні проблеми економіки розвитку : навч. посібник / пер. з англ. Д. Олесевич та ін. К. : Либідь, 2003. 688 с.

3. Caring for the Earth: A Strategy for Sustainable Living. Gland, Switzerland. 1991. p. 10.

4. Декларація по оточуючій середі і розвитку. Ріо-де-Жанейро. 3–14 чуня 1992. URL : http://www.un.org/ru/documents/decl_conv/declarations/riodecl.html

5. Гречко Т. К., Лісовський С. А., Романюк С. А., Руденко Л. Г. Публічне управління в забезпеченні сталого (збалансованого) розвитку : навч. посіб. Херсон : Грінь Д.С. 2015. 264 с.

6. Історія формування концепції сталого розвитку та її соціально-екологічна місія. URL : <http://isdc.com.ua/wp-content/uploads/2016/10/2.-... 8F.pdf8>

7. Plan of Implementation of the World Summit on Sustainable Development. URL : <http://www.un-documents.net/jburgpln.htm>

8. Перетворення нашого світу: Порядок денний у сфері сталого розвитку до 2030 року. Резолюція, прийнята Генеральною Асамблеєю ООН 25 вересня 2015 року. URL : <http://sdg.org.ua/ua/resources-2/344-2030-2015>

9. Посібник для досягнення Цілей Сталого Розвитку в сфері бізнесу. URL : https://sdgcompass.org/wp-content/uploads/2016/09/SDG_Compass_Guide_Ukrainian.pdf].

10. Сталий розвиток. https://uk.wikipedia.org/wiki/Сталий_розвиток#cite_note-3

11. Національна парадигма сталого розвитку України : за заг. ред. академіка НАН України, д.т.н., проф., засл. діяча науки і техніки України Б. Є. Патона. Київ : Державна установа «Інститут економіки природокористування та сталого розвитку Національної академії наук України». 2012. 72 с.

12. Бурик З. М. Механізм державного регулювання в сфері сталого розвитку. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2018. Вип. 2. С. 39–49. URL : http://www.dy.nauka.com.ua/pdf/2_2018/31.pdf].

13. Омаров Ш. А. Концепція сталого розвитку в законодавстві України та країн світу і практика її впровадження. *Бізнес Інформ*. 2014. № 12. С. 85–95.

14.Будько О. В. Нормативно-правове регулювання сталого розвитку підприємств. *Інвестиції: практика та досвід*. 2014. № 2. С. 40–43.

15.Свистун Л. А., Рожко А. А. Стратегічні засади забезпечення сталого розвитку економіки України. *Молодий вчений*. № 12 (39), грудень, 2016. С. 861–869

16.Про Стратегію сталого розвитку «Україна–2020» : Указ Президента України від 12.01.2015 № 5/2015. URL : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/5/2015/conv>

17.Бурик З. М. Теоретико-методологічні засади державного регулювання сталого розвитку України : дис. ... д-ра наук з держ. управління : 25.00.02 / Нац. академія держ. управління при Президентові України. Київ. 2018. 468 с.

18.Бурик З. М. Розробка концепції сталого розвитку України – теорія та складові. *Web of Scholar*. № 8(26), Vol. 2. 2018. DOI: 10.31435/rsglobal_wos/30082018/6100.

19.Цілі Сталого Розвитку: Україна. Національна доповідь – 2017. URL : <http://sdg.org.ua/ua/resources-2/274-2017>

До розділу 5

СТРАТЕГІЧНІ ОРІЄНТИРИ АКТИВІЗАЦІЇ ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТА РОЗВИТКУ СУБ'ЄКТІВ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Підрозділ 5.1.

1. Азыркина А. С. Внешняя среда организации. *Экономика и социум*. 2014. № 4(13). URL: http://iupr.ru/domains_data/files/zurnal_13_2014/Azyrkina3.pdf.

2. Bennett N., Lemoine G. James What VUCA Really Means for You. URL: Mode of access: <https://hbr.org/2014/01/what-vuca-really-means-for-you>.

3. Muller-Stewens G. Strategisches Management: wie strategische Initiativen zum Wandel fuhren. Stuttgart : Schaffer-Poeschel, 2001. 114 s.

4. Стратегія підприємства: зміна парадигми управління та інноваційні рішення для бізнесу : колект. монографія / ред.:

Наукове видання

**СИСТЕМНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
ЕКОНОМІЧНОЇ АКТИВНОСТІ
ТА СТАЛОГО РОЗВИТКУ СУБ'ЄКТІВ
ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ**

Колективна монографія

**За загальною редакцією канд. екон. наук, проф. Н.Б. Кашеної
та канд. екон. наук, доц. Т.О. Ставерської**

Відповідальні за випуск: Н. Б. Кашена, Т. О. Ставерська
Комп'ютерна верстка: Н. Б. Кашена

План 2020 р., поз. 128
Підп. до друку 02.12.2020 р. Формат 60×84 1/16. Папір офсет. Друк офс.
Ум. друк. арк. 24,4. Тираж 300 прим.

**Видавництво та друк
ФОП Іванченко І. С.**

пр. Тракторобудівників, 89-а/62, м. Харків, 61135.
Тел.: +38 (050/093) 40-243-50.

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до державного реєстру видавців, виготівників та розповсюджувачів
видавничої продукції серія ДК №4388 від 15.08.2012 р.
www.monograf.com.ua